

ÂŞIK ALİ RAHMANÎ'NİN ARDINDAN...

İsmet ÇETİN

Dünyada Türkten başka bir millet görülmez ki, her yerde, her zaman, her durumda şiir söylesin. En acılı anlarından en sevinçli anlarına kadar hayatın bütün safhalarında şiirle hem-hâl olsun. Bizim hayatımızda ninniler yeni bir hayatın müjdecisi iken, ölümlerimiz ağıtlar ile terennüm edilmiş, anlatılmıştır. Aşklarımızı şiirler ile dillendirirken kavgalarımızı da şiirle anlatmışız. Milletın tecrübesi ve bilgi birikimi ile bir sanatkâr tarafından vücûd bulan şiirimiz, sözlü gelenekte yaşamış, yaşadığı oranda anonimleşmiş ve o derece de milletın ortak malı olmuş, duygularının tercümanı olmuştur.

Yabancı edebiyatların te'siri ile yeni şekiller ve yeni temalar şiir dünyamızda yerini alırken, binlerce yıldan beri şekil ve muhteva olarak en az değişen gelenekli şiirimiz olmuştur. Âşıklık geleneği içinde yerleşen ve kendi kurallarını belirleyen gelenekli şiirimiz, Türkün duygusunu, zevkini yansıtır olmuş. 16. yüzyılda sistemeleşen ve kendi prensiplerini belirleyen gelenekli şiirimiz bünyesine yeni unsurlar, yen mefhumlar katarak günümüze kadar yaşaya gelmiştir. Binlerce yıldan beri değişmeyen konuları ve şekli yapıyı barındıran bu şiirimizin sabit unsurlarından birisi konu olmuş ve konuların başında da vatan ve millet unsurlarının işlenmesi olmuştur.

Kahramanlıklarımız Oğuz Kağan'ın Ağzından

Men sinlerge boldum kagan
Alahng ya takı kalkan
Tamga bizge bolsun buyan
Kök höri bolsın uran
Temür çıdalar bol orman

mısralarıyla anlatılırken, vatan parçasının düşman eline geçmesi Hunlar tarafından ağıt olmuş günümüze kadar gelmiş;

Yen-çi-şan tağını yitirdik
Kadınlarımızın güzelliğini aldılar
Si-lan-şan yaylasını yitirdik
Hayvanlarımızı üretecek yeri aldılar

bir kahramanın ölümü Türk insanını derinden sarsmış, kahramana karşı beslediği şükran duygularını bir sagu ile terennüm etmiş ismini bilmediğimiz şâir;

Olşıp erler bölreyü
Yırtup yaka ırlayü
Sıkıp üni yırlayü
Sıgtap gözi örtülür

mısralarıyla bu acıyı yüzlerce yıldan beri bizlere tattırılmış.

Türk'lün kaderi, 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'yu bize vatan kılmış. Anadolu denen toprağı vatan edinen, toprağı kanyıla Türkiye yapan Türk insanı, bu vatan üzerinde asırlardan beri düşmana karşı da mücâdele etmiş. Bu mücâdeleyi kimi zaman fikirle Yunusça, Mevlânaca, kimi zaman kılıçla Saltukça, Çağrıca, kimi zaman şiirle Baykanca sürdürmüş.

Tarihler 1386'yı gösterirken Mogol askerleri Kars'ı işgal ve harap etmiş. Bu istilayı ve acıyı Âşık Baykan şu mısralar ile dile getirmiştir.

Bu yıl kıştan geçüp bizim yazımız
Çağır hülhül güle yetmez nazımız
Düşüp can kaydına itdük özümüz
Çü Kars ögin alup Kagan-ı Tatar

19. yüzyılın mehur şâirlerinden Bayburtlu Zihni, Rus istilasını bir ağıtla anıtlıştırıp, bu acıyı günümüze kadar yaşatmıştır. Şiiri duyduğumuzda yüreğimiz burkudur, adeta o günleri yeniden yaşarız, kinimiz bir da-

ha artar acıyı, acıyı anlatan şiir dinlediği-
miz zaman;

**Vardım ki yurdumdan ayağ götürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler meclisten çakmış ayağı**

Vatana ve millete düşmanlık Moğol ve Rus ile biter mi? Sene 1918 olduğunda yine bir düşman çıkar meydana. İnsanları katleden, acımasız, zâlim ve uşak bir düşmandır bu... Rus destekli Ermeni çapulcular bu defa Van, Erzurum ve Kars'ı talan etmeye, orada bulunan imanlı insanları öldürmeye başlarlar. Bu vahşete şiirleri ile karşı koyan bir genç şâir vardır Kars'ta. Recep Hıfzî... Recep Hıfzî'nin hassasiyeti. O'nun şiirleri aynı zamanda ölüm fermanıdır. Hainler puslu kurup Hıfzî'yi şehid ederler, işkencelerle, vahşi bir katliamdır bu... Hıfzî gördüğü vahşeti şu mısralar ile dile getirir;

**Kavga bize düğün bayram bir sefâ
Çalarız kılınca dökülsün kafa
Hudâ yardımcımız şefî Mustafâ
Kâfirin katline fermanıdır bugün
Kılıçlar pençemiz kalkan kolumuz
Gâziler hû çeker sağ ve solumuz
Melekler müzeyyen beker yolumuz
Şehidler cennette mihamdır bugün**

Hıfzî, bir yandan acıyı anlatırken bir yandan da direnişi anlatır şiirinde...

Hıfzî'den yetmiş beş sene sora... Türkiye'ye Türk düşmanı olan hainler yine ortaya çıkar. Yine insan öldürür, yine çapulculuk yapar... Vatanın ve milletin varlığına kasteden bu uşaklar kendilerine karşı olanları öldürürler... İman sahiplerini, vatan sahiplerini öldürürler... Güvenlik görevlisi, erkek-kadın, çocuk, genç-ih-tiyar demeden kimi düşman görürlerse onu öldürürler... Yok olmanın verdiği sancı ile kuduza saldırırlar... Saldırı bir şâiri bulur bu defa... 1993'ün Ekiminde yol kesen hainler Rahmanî ile karşılaşır-lar. Rahmanî'yi uçmağa gönderirler...

Rahmanî, kendi şiiriyle kim olduğunu, memleketinin neresi olduğunu;

Doğuda sınırsız biz Erzurumlu dadaşız

mısralarıyla söyler bize... 1942 yılında doğduğu Erzurum'da yaşayan Rahmanî, 1965 yılından sonra âşık olarak tanınır. Asıl adı Ali Çıtırçı olan şâir, bu yıldan sonra Rahmanî olarak tanınır. Atatürk Üniversitesi'nde bir müddet çalışan rahmanî oradan malulen emekli olur. 1977 yılından itibaren âşık toplantılarına katılan Rahmanî, âşık olmaktan çok, âşık tarzında şiirler söyleyen bir şâirdir. Emekliliğinden sonra âşıkların bir araya toplanıp icra-yı sanat yapabilecekleri bir kahvehâne işleten Rahmanî'yi ilk defa 1986 yılının Mart'ında gördüm. Yarı felçli bir adamın Tanrı vergisi ile nasıl bir söz ustası olduğunu müşâhede ettim. Orhan Şaik Gökyay, Prof. Saim Sakaoğlu, Dr. Hasan Köksal, Dr. A. Berat Alptekin hocalar ile Nevzat Türkten'in de bulunduğu bir grup kahvehâneye gittiğimizde âşıklar fasıla başlamışlardı bile. Deyişmeler, atışmalar ve yarışmalardan sonra Rahmanî çıktı. Orada bulunan âşıkların hepsini susturdu... Söylediği şiirler dinleyenleri bilinmeze sürüklüyordu adeta... Sözlü kültüre vakıf olduğu her sözünden anlaşılır Rahmanî, Tanrı, bayrak, vatan, din, Türk sözlerini söylediği zaman coşuyor, coşuyordu... Daha sonra Ankara'da sohbet imkânını bulduğum Rahmanî'nin tasavvurlu bilgilere de vakıf olduğu anlaşılıyordu. Tanrı vergisi olmaksızın ilk okul mezunu olan bir insanın bu kadar bilgiye ulaşması mümkün değildi... İçinde yetiştiği Erzurum bütün yönleri ile kendisini Rahmanî'de gösteriyordu. Dinî bilgilerinin yanında şiir bilgisine de sahip olan Rahmanî, söylediği şiirin tür ve ezgisini de belirtmeyi ihmal etmiyor, onlara zaman zaman yeni isimler de veriyordu. ¹ Ancak Rahmanî'yi bu milletin hafızasında barındıracak olan ne şiirlerinin türü, ne de ezgisi idi. Onu hafızalarda yaşatacak şiirlerinde işlediği konular ile tek başına vatanı savunması ve bu uğurda Tanrı'ya kavuşması olacaktır.

Rahmanî, yaratılışın sırrına ermeye gayret eder.

Düşün taşın sen neydin niçin geldin dünyâya
Bu hayatın nedenini bir bilene sorsana

İnsanın dünyada insanca yaşaması, Tanrı'nın yaratış maksadına inanması, ona boyun eğmesi gerekir. İnsanın köle olması gerekir. Kölelik ki, ne bir insana ne de insan topluluklarına. Kölelik ise düşüncede vardır. İnsan, köleliği düşüncesinden silmeli ki, ne insana ne de nefesine köle olsun...

Diyor köle olamaz kul kla bile bile
Ülkende milletinle hür yaşa bile bile

Hür yaşamak... Türkün bu ilâhî meziyeti Tanrı'ya kavuşmak arzusu ile birleşerek bir dünya görüşü, tefekkür şekli olmuş;

Peygamber'den sancağın rahmetler dile aslan
İlâhî ezanları secde yap Hakk'a yaslan
Şühedâ nidâsını bütün cihâna seslen

Hür olmak gibi ilâhî bir meziyete sahip olan Türk insanı, vatan diye adlandırdığı kutsal topraklar üzerinde birlik olduğu zamandan itibaren vakitler hür olmuş. Hürriyet vatan ile bütünleşince bir mânâ ifade etmiştir:

Tarih boyu düşmana asla boyun eğmedik
veya

Vatanda şehit verdik kefen dahi sarmadık
Kardeş dedik sarıldık birbirimiz kırmadık
Gece gündüz yürüdük bir an dahi durmadık
mısraları bunları en veciz ifâdeleridir.

Hür olmak, imân sahibi olmak, vatan sahibi olmak ancak millî vasıfları haiz olan topluluklarda söz konusudur. Rahmanî millî olanın âşığıdır;

Manevî müdâfası millîlikte davası

Davayı gütmeyenin eksilmez keder yası
hürriyet ancak chil olan imân sahiplerinin kârıdır. Ehil olmayan hürriyetini koruyamaz ve helak olur Rahmanî'ye göre;

Ehli olan hürriyet elden ele devr olur
Mülkinde sâdik kalan elbette felah bulur

Vatan... nice insanımız kanı pahasına kutsallaşan belde... Nice şehidlerimizin kanı ile yoğrulmuş toprak, binlerce yıllık geleneğin tezhib edilmiş şekli, târihî tecrübenin nihaî mahsulü... Dağlarıyla ovalarıyla Tanrı adını zikreden bir mübârek

coğrafya... bütün vasıfları ile Rahmanî'nin şiirlerinde işlenmiş;

Bir gönül köşesinde ana cennet vatanıdır

...
Gel seyret âlemi peygamber ocağında
Toprak bağına basmış sancak kucağında
Hakkına kurban olmuş lâle cennet bağında

...
Dilinde salavatı bu bir imân devleti
İlâhî nidâ eder kitabında ülfeti

...
Her iki cihânda da mamur olmak istersen
Rahmanî marifetin gerek böyle göstersen
Asaletin tanırsan tüm dünyaya yetersin

Vatan sahibi olmak fedakarlık ister... Vatan sahibi olmak Tanrı aşkını kalpte tutmayı gerektirir, O'nun rızasını kazanmayı gerektirir... Vatan sahibi olmak mücâdeleyi, mücâdele sonunda fedâkarlığı, şehidliği, birliği gerektirir... Bunlar bir araya geldiği zaman ancak vatan sahibi olunur. Rahmanî yiğitliği, kahramanlığı dadaş olmakla bir tutmuş... Târih boyunca çeşitli mücâdelelere sahne olmuş, en sonunda Rus ve Ermeni mezâlimini görmüş Erzurum'un acısını yüreğinde bulmuş, Erzurum'un kahramanlığını damarlarında hissetmiş bir şâir...

Analar balta satır bizler de kılıç çaldık
Kükredik çoştuk ama desturu Hak'dan aldık
Yurda kemlik yapana ilâhî aşkla daldık
Cesetlerle surları ördük de dadaş olduk

Ölmek, vatan uğruna ölmek tarih şuuruna varmakla mümkün olur. Vatan uğruna ölmek Tanrı'ya ermek arzusu ile olur, vatan uğruna ölmek şehidlik mertebesine ulaşma isteği ile olur...

Şehid gazi başbaşa arzular enel-Hak
Gömleği bayrak yapmış toprağında kana hak
Tanı tanı tarihini aç oku yaprak yaprak
An en güzel memleket vatan vatanvatanım

İnce bir zekâ örneği sergileyen Rahmanî, memleketi yaşanılan yer olarak anlarken, vatani uğruna ölünen kutsal belde olarak anlar. Üzerinde vakarla yaşanılacak, hür yaşanılacak bir beldedir Onun için...

Rahmanî der er yücel ayrılma vakarından
Kop başını bir dinle bu ses gelir derinden

**Kim esir düşmek ister kim ayrılır yârenden
An en güzel memleket vatan vatan vatanım**

Yâr... Nice sevdalıların peşinde koştu-
ğu mefhum... Yâr, Kays'ı Mecnûn eden
Leylâ, Kerem'i uğruna yandıran Aslı, Em-
rah'ı kızıl Almaya koşturan Selvi...
**Yâr... Yûnus'u söyleten Tanrı, Mevlâ-
na'yı mesteden Şems...** Rahmanî'de va-
tan olmuş, hen'in aşılması için gerekli ba-
hane, bir sevda olmuş...

Kim esir düşmek ister kim ayrılır yâriden
mısraı bunun en güzel ifâdesi olmuş şâirin
dilinde.

Zaman yüzyıltımız ilk çeyreğini göster-
irken bir kahraman çıkar Türkiye'den.
Türk milletinin ümidi, Türk milletinin
cesâreti, Türk milletinin gururu, Türk mil-
letinin Kemal'dir...

Milletin bütün vasıflarını üzerinde top-
layan bir kahramandır, bir gazidir, bir
alp-erendir O... Rahmanî Türkün Kemali
isimli şiirinde Atatürk'ü böyle vasfeder...
O, gökler gibi yüce, denizler gibi engin-
dir;

Oğuz'dan başlayan kahramanlık,
Alp-er Tunga'da ağıt olur... Çağrı Bey'in
kahramanlığı Baykan'da acı olur Zihni'de
ağlatan bir güzellik olarak zuhur eder. Er-
meni mezâlimi Hıfzî'nin haması şiirleriyle
kendisini şehidlik mertebesine götürür...
Her biri bir kahraman olan bu insanlar
kavgalarını kimi zaman silahları ile, kimi
zaman sazları, kimi zaman sözleri ile yû-
rütmüşler... Ne ilk ne de sonuncusu olan
Rahmanî de kavgasını sözüz ile südüren bir
kahraman, bir Alp-Eren olmuş...

Türk vatanında doğan, Türk ekmeği
yiyen ancak Türk düşmanlarına Erzincan
yolunu kesen hainler, Türk vatanında
Türkçe bilmeyenleri bile katletmek için
kurban seçerlerken Rahmanî göğsündeki
imanla bu makinalara saldırır. Yarı felçli
haliyle silahlarını almaya teşebüs eder.
Rahmanî'den korkan satılmışlar telaşa ka-
pılıp Rahmanî'yi kurşunlarlar. Başka
Rahmanîlerin çıkacağını da tahmin ederek
kaçarlar. Rahmanî vatani uğruna, milleti

uğruna canını feda ederken, iki otobüs do-
luslu yolcuyu da kurtarır hain kurşunların-
dan... Hak uğruna canını veren Rahmanî
şehidlerin sesine gider, onların davetine
icabet eder.

**İnsan islamlıkla her an haddini tanı
Akşam şehrin kararır iyi seyret o anı
Atalar Hak uğruna vermişler tathı canı
Payını alman için durmadan gelme diyor**

**Şuheda sesi vardır dinle şehid yatanın
Ülkene ulusuna aşkla kaynasın kanun
Vatan vatan diyorsun gözle anavatanın
Ebedi kalman için yermeden gelme diyor**

**İrağa gidilir mi kalınca yolda yaya
Bir millet millet ise erişir ulvi paya**

...

Gazetelerden birisinde yazan bir mu-
harrir, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da
gazetecilik yapmanın zor olduğunu, ken-
disinin de buna cesaret edemediğini ya-
zar... İstiklal mücadelesinin verildiği yıl-
lardan sora doğmuş olan bu muharrir, sır-
ça köşkünden dışarı çıkmayarak hayatını
kazanmış ve köşesinde milletin probleme-
rine çare aramaya teşebüs ediyor. Kendi-
sinin de ne menem kahraman olduğunu
söylüyor. Vatanın bir köşesinde gazeteci-
lik yapmaya cesaret edemediğini söyleyen
cesur muharrirler o kadar çok ki, hepsi
sırça köşklерinde kahraman kesilmiş. Bir
başlangıç lazımdı. Rahmanî bir başlangıç
oldu, bir cesâret örneği sergiledi... Göğ-
sündeki imânla, yüreğinde yaşattığı Türk-
lük ile...

Rahmanî Türk'ün kuvvetinin farkında
idi ve bunu;

**Türk yüce güçlü, sarsmaz çelik, birleşen
yumruk**

mısralarıyla terennüm ediyordu...
Rahmanî dünyaya şartlı gelmiş ve öyle
göçtü...

**Nışan şerbetini bu şartla içtim
Canana bağlandım benlikten geçtim
O an kemâl buldum çağladım geçtim
Mahlasım Rahmanî ad dedi bana**

NOTLAR:

1. M. Öcal Oğuz; "Aştık Rahmanî ve Kullandığı
Nazım Şekilleri" Millî Kültür 62 (Eylül 1988) s.
29-31.